

Resan

*Kort information om resandefolkets
historia, kultur, språk och rättigheter*

**Hej!
Sasslatcho?**

Resande

De resande ingår i den nationella minoriteten romer och är ättlingar till de första romerna som invandrade till Norden under 1500- och 1600-talet, eller ännu tidigare.

De resande har genom historien haft flera olika benämningar, varav de flesta har varit, och är, nedsättande – ”tattare”, ”zigenare”, ”skojare”. Trots att ”romer” är den officiella benämningen på den bredare, heterogena minoritetsgruppen föredrar många resande just benämningen ”resande” eller ”resandefolket” på sin del av minoriteten.

Det finns fem erkända nationella minoriteter i Sverige: romer, samer, sverigefinnar, tornedalingar och judar. Och fem minoritetsspråk: romani chib, samiska, finska, meänkieli och jiddisch. Det finns många varieteter och dialekter av språket romani eller romanés och de har stora olikheter sinsemellan. Svensk romani, eller resanderomani, har många låneord från svenskan. Svenskan, i sin tur, har flera ord som har romskt ursprung – till exempel ”tjej”, ”lattjo”, ”haja”.

Fotografiet på framsidan visar en resandefamilj i Bohuslän i början av 1900-talet. Foto: Johan Johansson.

Diskriminering och assimilering

Under lång tid har svenska staten diskriminerat resande. På 1600-talet kom hänglagen, som bestämde att männen skulle hängas och kvinnorna och barnen deporteras till Karelen. Under 1900-talet tvångsomhändertogs många barn och många vuxna blev tvångssteriliserade. Barn till resande placerades i hjälpklasser i skolan, oavsett begåvning.

Kanske är det därför inte konstigt att många resande har vuxit upp med värderingar om att man ska passa sig för myndigheter och att man ska klara sig själv och vara oberoende snarare än anställd.

Familjen är viktig i resandekulturen.

De flesta resande har, tvärtemot vad många tror, varit bofasta. Deras handelsresor har ofta varit korta i området.

Trots att språk och kultur på många håll har levt vidare genom århundradena, har resandearvet på många andra håll fått ge vika för det hårda assimileringstrycket. Till följd av nedtystning finns det idag de med resandepåbrå som inte vet att de har det. Andra vet men vill inte skylta med det. Eftersom det inte finns något register över etnicitet i Sverige finns det inga exakta siffror på hur många resande som lever i Sverige idag. Som för samtliga nationella minoriteter gäller principen om självidentifikation.

Läs mer:

- minoritet.se

Andra bra sajter:

- dikko.nu
- frantzwagner.org
- drabbrikan.se
- sverigesradio.se/radoromano
- resandefolk.wordpress.com

Boktips:

- “Resandefolket – från tattare till traveller” av Bo Hazell
- “Dinglarens väg – Vorsnos drom” av Ann Hellman och Britt-Inger Lundqvist Hedström (red.)
- “Romsk historia och kulturarv i Sverige” av Bennie Åkerfeldt
- “För vad sorg och smärta” av Thom Lundgren
- “Nya resande” av Stephan Skougaard Carlsson
- “Romanen och tattaren : bilden av resandefolket i svensk skönlitteratur 1842 till 2018” av Magnus Berg

Vill du lära dig mer om svensk romani?

- “En resandes guide till romani” (podd)
- “Romani i svenskan – storstadsslang och standardspråk” av Gerd Carling (bok)
- “Miro rakkrar romani – Lärobok i svensk romani” av Jasmine Rosengren (bok)
- “ABC-Linn”, “Lava-lill” och “Lavengro” (e-böcker)

Parlör

Sarrascharsassmé de?

Hur är allt med dig?

Truschalo

Törstig

Bokkalo

Hungrig

Mossta

Kaffe

Pakkrepa

Tack

Prejjsa

Betala

Källa: Jon Petterson

Organisering och folkbildning

Idag finns det många som är engagerade för de resandes rättigheter och organisering, historieskrivning, kulturella och språkliga överlevnad och utveckling, med mera. Ändå kvarstår många problem och utmaningar. Till exempel är svensk romani i akut behov av revitalisering.

Folkbildningen kan ge verktyg åt de som vill lära sig mer om resandefolket och arbeta för deras intressen. Genom ABF Kronoberg, eller din lokala studieförbundsavdelning, kan du få stöttning i att komma igång med och bedriva verksamhet. Det skulle, bland många exempel, kunna handla om:

- Att bilda en förening
- En bokcirkel
- En språkcirkel
- En studiecirkel i släktforskning eller de resandes historia
- En hantverksworkshop
- Att starta ett band, en orkester eller en kör
- Att sätta upp en föreställning
- Att skapa en utställning

På www.abf.se hittar du mer information om ABF och avdelningen Kronoberg. Hör av dig till oss med dina idéer!

Calle Jularbo, Sveriges mest berömda dragspelare, var resande. Resande har gjort ett starkt intryck på bland annat folkmusiken i Sverige.

Kulturarv

De resandes kulturarv är en del av Sveriges kulturarv.

I skriften “De resandes kulturarv”, som finns att läsa och ladda ner på frantzwagner.org, har Frantzwagnersällskapet sammanställt dokumentation över materiellt och immateriellt kulturarv i Sverige som kan knytas till de resande. Det handlar bland annat hantverk och hantverkare, andra yrken, näringar och handelsvaror, musik och musiker och platser och orsnamn.

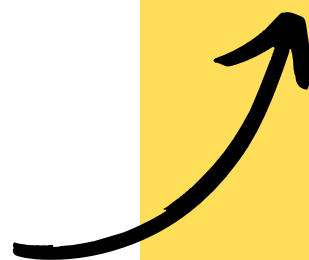
Sammantaget ger materialet en bild av hur de resande har levt och verkat i vårt land.

Spår av resande

Många platser runt om i Sverige bär spår av resandenärvaro, ofta i sitt namn. Till exempel finns i Ljungby kommun platserna Tattareviken, Rackarön och Rackarmossen som kan ha fått sina namn för att resande vistats och verkat där.

“I skolans historieböcker hittar man ingenting om resandefolkets historia, men i kartböckerna har resandefolkets närvaro i stora delar av Sverige satt många spår”, skriver Bo Hazell i sin bok “Resandefolket – från tattare till traveller”.

Området Snarsmon i Bohuslän är förmodligen den resandebosättning i Sverige som är bäst utforskad. Där har genomförts arkeologiska utgrävningar och ett omfattande dokumentationsarbete som har resulterat i flera publikationer.

Vid landsvägen från Bjärnum till Markaryd restes 1766 en sten som markerar gränsen mellan Kristianstads och Kronobergs län och därmed också mellan Skåne och Småland. Stenen kallas för Tattrastenen eller Tattartavlan efter en gammal sten som tidigare stod här och förbjöd tattare “och annat löst sammangaddat folk infart i länen”.

Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk

Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk kom 2010 och har stärkts genom nya bestämmelser från den 1 januari 2019. Vilka grupper som skulle erkännas som nationella minoriteter beslutades av riksdagen. Detta skedde i samband med att Sverige 1999 anslöt sig till Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk.

Rättigheter

Om du tillhör en av de fem nationella minoriteterna så har du stärkta rättigheter på flera områden.

Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk innebär i korthet att du, bland andra, har följande rättigheter:

- All offentlig verksamhet har ett särskilt ansvar för att skydda och främja ditt språk och din kultur.
- Barn har en förstärkt rätt att utveckla sin kultur och sitt språk.
- Du har rätt att få information om vad lagen innebär för dig av vissa statliga förvaltningsmyndigheter, däribland Socialstyrelsen.
- Äldre har rätt att få hela eller en väsentlig del av sin äldreomsorg på sitt minoritetsspråk om kommunen har tillgång till personal som kan språket.
- Kommuner ska inom ramen för den äldreomsorg som erbjuds på minoritetsspråk beakta de äldres behov av att upprätthålla sin kulturella identitet.
- Kommunerna är skyldiga att verka för att det finns personal med kunskaper i minoritetsspråken där det behövs i omvårdnaden av äldre.
- Förvaltningsmyndigheter ska ge de nationella minoriteterna möjlighet till inflytande i frågor som berör dem och så långt det är möjligt samråda med minoriteterna i sådana frågor.
- Barns och ungas möjlighet till inflytande och samråd ska främjas särskilt.

Röster om de resande

“Vi finns överallt men samtidigt ingenstans, för vi är de assimilerade.”

– Robin Tinglöf, skapare av utställningen och podden “De assimilerade”

“När jag var barn var det aldrig någon som läste en bok på romani för mig. Nu kan man det, och det betyder jättemycket att få höra sitt eget språk.”

– Eleonor Frankemo, som har översatt barnböckerna om Malva till resanderomani

“De resande är så att säga Sveriges inhemska romska grupp, då de både är den största och äldsta romska gruppen i landet.”

– Jon Pettersson, ordförande för Frantzwagnersällskapet

“Vi betraktas ofta som ett socialt skikt istället för en etnisk grupp. Det är viktigt att man förstår att de romska grupperna präglats av omgivningen och olika delar av Europa. Resandefolket har rört sig i Norden och påverkats av det.”

– Thom Lundberg, författare av romanen “För vad sorg och smärta”

***Menndikkas
ta schunnas!***

Projektet Resan

Resan är ett projekt finansierat av Folkbildningsrådet som ABF Kronoberg bedriver under 2024 för att belysa resandedelen av den romska minoriteten. Genom projektet vill vi bland annat berätta och bilda om förutsättningar och erfarenheter som gruppen har haft då och har nu, samt blicka framåt.

Kontakt och frågor:
jenny.ahonen@abf.se
0372-73 77 62

